

Mértékadó

Kultúra • Tv- és rádióműsor

2023. június 26–július 2.

**Mezőszemerén
Bukta Imre
festőművésznél**

Zsoltár a kézben

**Anselm Grün
és A szabadságra vezető út**

Fotó: Merényi Zita

A művészet élményből fakad

Találkozás Bukta Imre festőművésszel

Mezőszemere 985 lelkes község Heves megyében, Egertől nem messze. Itt született 1952. július 20-án Bukta Imre Kossuth-díjas festő-képzőművész. Egerben érettségizett, majd csaknem harminc évig élt Budapesten és Szentendrén. Mezőszemerére 1998-ban költözött vissza. Egyszerűen, de otthonosan berendezett családi házában beszélgettünk vele. Bukta Imre derűs személyiség, túl a hetvenen is folyamatosan dolgozik. Interjú közben végig azt éreztük, hogy figyel ránk, fontos számára az, akivel éppen beszélget. Sajnos, ez ma már nem mindig magától értetődő.

– Hogyan emlékszik vissza a gyermekkorára?

– Átlagos gyermek voltam, érzékeny lelkületű, aki nehezen illeszkedett be a többiek közé. A szüleimmel Mezőszemere újtelepi részén laktunk, négyen voltunk testvérek, akikkel szívesen játszottam a ház előtt, de az igazi életet a Rima-patak jelentette számunkra. A szüleim parasztsaládból származtak. Édesanyám otthon maradt háztartásbeliként, édesapám pedig kényszerből az út- és vasútépítő vállalatnál dolgozott Budapesten, betanított kőművesként. Ingázott, csak hétfévente járt haza. Egyszerű ember volt, nagyon szerettem őt. Gyakran citerázott a nagy készítette hangszerén. A háború végén a szovjetek elfogták a vasútnál, és fölrakták a vagonra. Négy évig volt hadifogságban Csecsenföldön. Miután hazajött, családot alapított. Mindig példás rendet tartott a portán. A kertünk mellett volt egy kétezer négyzetméteres üres telek, ahol munka mellett kukoricát termesztett a disznóknak, malacoknak, csirkéknek. A gyermekkorom felhőtlen volt. Bár csak négyéves voltam 1956-ban, jól emlékszem, hogy a szomszéd falunál, Szihalomnál a hármas úton a szovjet tankok dübörögve haladnak egymás után, s mint egy szép gyöngysor, világítottak sorban.

– Mikor derült fény a művészi tehetségre?

– Viszonylag későn. Szemerén jártam általános iskolába, ahol a tanárok nem igen foglalkoztak külön-külön a gyerekekkel. Előfordult, hogy ha falevelet kellett festeni, megfestettem a padszomszédomnak, ő ötot kapott, én meg háromast. Nem volt különösebb kézügyességem. Talán harmadikos vagy negyedikos lehettem, amikor édesanyám vásárolt egy albumot, amibe be-

kellett ragasztgatni a képeket, tehát a szöveghez illeszteni a külön reprodukciókat. Például Munkácsy Rózsahordó nő című képét. Ezeket másolgtam ceruzával magamnak. Ilyenek voltak az első próbálkozásaim. Arra is emlékszem, hogy a szomszédba járt a Szovjetunió című magazin, mellékletében orosz festők reprodukcióival: siklik a trojka és a lovak vágtaznak a hatalmas hómezőn. Ezeket nagyon szerettem nézegetni, inspiráltak, s időnként le is másoltam őket.

– Egerben érettségizett, 1970-ben. Még abban az évben és a következőben művésztelepet szerzett barátjával, Bernáth(y) Sándorral Tiszafüreden, „ezzel elkötelezte magát a művészetek mellett”. Ezek szerint nagyon korán elhatározta, hogy művészi pályára lép...

– Kicsit lépünk vissza a középiskolás éveimre. Eger csak huszonhét kilométerre fekszik Mezőszemerétől, de nagyon nehéz volt megközelíteni. Vonat nincs a faluban, a busz ritkán járt. Általános iskolásként mindössze egyszer jártunk ott csoportosan. Megnéztük a minaretet, nagyon tetszett és maga Eger is, a gyönyörű barokk város. Nagyon örültem, hogy odakerülhettem középiskolába. Bár én erdész szerettem volna lenni, de a szüleim azt mondták, kell egy jó szakma, puská nem való a gyerek kezébe, ezért inkább az egeri fémestergályos szakkozépiskolába tereltek, legyen érettségim és egyben szakmám is. A középiskolában kezdtem el kicsit tudatosabban érdeklődni a művészet iránt. Elsőként beiratkoztam egy szakkörre, de onnan eltanácsoltak, amit nem vallottam be a kollégiumban, és továbbra is kijártam a városba, mert nagyon szerettem Eger utcáin kószálni. Volt egy magyartanárnőm, Énekes Istvánné, aki fiatalon, diploma után került hozzánk. Gyönyörű nő volt. Fiúosztályba jártam, mindnyájan szerelmesek voltunk belé. Olyan szépen szavalt nekünk Adyt és József Attilát, hogy a kedvenceink lettek. A tanárnő megtudta, hogy festek. Talán harmadikos lehettem, amikor megkért, hogy mutassam meg neki a képeimet. Megmutattam. Az egyik festményemet megvásárolta, háromszáz forintért. A pénzből rö-

tön vettem is magamnak egy farmernadrágot, amire nagyon vágytam. Az ilyen holmikát Jugoszláviából csempészték be akkoriban. Persze zavart, hogy pénzt fogadok el a tanárnőmtől, de ő ragaszkodott ehhez. Negyedikes koromban aztán valóban elkezdtem járni a rajzszakkörre. Akkor már eldöntöttem, hogy művész leszek. Az érettségi után visszakerültem ide, a falumba. Egyszer bementem Mezőkövesdre, hogy kiderítsem, van-e a kultúrházban művészeti szakkör. Szerettem volna megtanulni mindent, az alapokat, hogyan kell bánni az olajjal, elsajátítani a vászonra való festés technikáit. Bernáth(y) Sándor itt lakott Szihalomon, megismerkedtünk, barátok lettünk. Megtudtam, hogy ő jár szakkörre. A szakkör este kilencig tartott, az utolsó vonattal jöttünk vissza Mezőkövesdről Szihalomra. Az úton végig a művészetéről beszélgettünk, lelkesen terveztünk, hogyan lehetne újszerűen ábrázolni a valóságot. Így kezdődött el mi közös munkálkodásunk. Ez a kétszemélyes művésztelep kicsit viccesen hangzik, de a lényeg, hogy felfedeztük magunknak a Tiszát. Az ártér, ami ma a Tisza-tó, akkor ligetekből, morotvákából, selyemrétegből állt, még gyümölcsösökből is. Nagyon szerettem ezt, szép tanulmányokat lehetett itt készíteni. A baráti társaságunkban mindig akadt modell is.

– Meg se fordult a fejében, hogy a képzőművészeti főiskolára jelentkezzen?

– De igen, érettségi után jelentkeztem is. A rajzom jó volt, de technikailag voltak hiányosságai. Az első rostán kiestem. Nagyon megsértődtem, mert feszített a hiva-

tástudat. Azt mondtam, én többet nem jövök ide. Ami vigasztalt, hogy a példaképeim közül Csontváry vagy Van Gogh sem végeztek főiskolát, önképző módon jutottak a csúcsra. Eszembe jutott a reneszánsz és a barokk: ha van mester, aki tanít, akkor tőle ugyanúgy meg lehet tanulni az alapokat, nem biztos, hogy felsőoktatási intézménybe kell járni ahhoz, hogy valakiből művész legyen. Akkor így gondoltam. Érdekes egyébként, hogy évekkel később aztán elvégeztem a pécsi egyetemen a festő szakot, a Moholy-Nagy László Egyetemen pedig habilitáltam. Így aztán oktatóként átléptem a Képzőművészeti Főiskola, ma már Egyetem küszöbét. Tanítottam az egri Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen is.

– Bár nem végzett főiskolát, viszont már 1978-ban, alig huszonhat évesen megnyílt az első kiállítása Budapesten, és ettől kezdve folyamatosan jelen van a hazai és a külföldi tárlatokon. Hogyan sikerült ilyen fiatalon, főiskolai végzettség nélkül kiállítania a fővárosban?

– Ez egy érdekes dolog. A hetvenes évek elején Egerben dolgoztam dekoratorként. Karácsonyra barátaimnak linóleum-metszeteket készítettem, kis, műnyomó papírkartonra összehajtható képeslapokat. Kívül angyalkák voltak rajta, belül egy, a hegyi beszédre emlékeztető idézet: Ne gyűlöljétek, szeressétek ellenségeiteket! Ez valahogy a vezetőség tudomására jutott. A főnököm közölte velem: azonnali hatállyal ki kell rúgnunk, mert leszóltak a pártbizottságból, hogy vallásos propagandát terjesztek, ami tilos, és ne is próbáljak Egerben állást keresni, mert nem fog menni. A hetvenes évek közepe azonban már lazább volt a politikai helyzet. Engem például felvettek a Fiatal Művészek Stúdiójába, 1975-ben vagy 76-ban. Nagyon fontos volt ez nekem, mert szerettem volna integrálódni ebbe a közegbe. Akkor már Budapesten, a Középület-tervező Vállalatnál dolgoztam, a modellező műhelyben a tervezők által megtervezett makettek kicsinyített másolatait készítettük el, különböző anyagokból, plexiből, fából, bármiből. Tehát autodidakta módon kerültem a képzőművészeti pályára – ez is egyfajta képzést jelentett, csak épp önképzést. A hetvenes évek második felében úgy-ahogy élt még a fényes szelek szellemisége, felfedezmi a vidéki tehetséget, és beemelni a kultúrába, ha tehetséges. Ez pozitív oldala volt a szocializmusnak. Mivel a '78-as bemutatkozó kiállításomnak sikere lett, két év múlva már a fiatalok párizsi, nemzetközi Biennaléján állítottam ki, ráadásul a Pompidou Központban. Ez valóban belépőjegy volt akár a nemzetközi térbe is. A későbbi köztársasági elnök, Jacques Chirac volt akkor Párizs polgármestere, megnézte az anyagomat és személyesen gratulált.

– Sarlós Boldogasszony Mezőszemere védőszentje. Az mit takar, hogy Ön 1974-ben és 1976-ban ehhez kapcsolódóan művészeti viselkedésakciót hajtott végre?

– Sarlós Boldogasszony ünnepe július első vasárnapja. Délelőtt templomba mentem, akkor már többnyire egyedül, korábban a szüleimmel vagy a testvéreimmel. Délután szokott kezdődni a búcsú a faluban, a futballpályán. Mindig idegennek éreztem, hogy egy ünnep focimeccsről, sörstorról, nagy evészet-ivászatról szóljon, amikor leisszák magukat a férfiak. Fejembe vettem, hogy én másképp fogom megünnepelni Sarlós Boldogasszony ünnepét. Abban az időben, ahogyan beértünk a faluba, baloldalt rögtön ott volt a téesz, a nádfedeles tehénistállóval, a mérlegraktárral. Itt álltam én vigyázban órákon keresztül, így fejeztem ki a tiszteletemet Sarlós Boldogasszony ünnepe iránt. Előfordult,

hogy félmeztelenül csináltam, máskor puffjában. Megpróbáltam olyan ruhát keresni magamnak, amellyel kifejezhettem, hogy én a lumpenekkel, a szegény emberekkel érzek együtt. Ez ugyanolyan tudatos művészeti magatartás volt a részemről, mint az, hogy akkortájt svájci sapkában, gumicsizmában jártam. Éveken keresztül megismételtem e sajátos „ünneplést”, és egyszer megkértem Sándor öccsét, aki amatőr fotós volt, hogy fényképezzen le. Ily módon maradt meg az egyetlen dokumentum egy ilyen akcióról. Előfordult az is, hogy a repceföldre vittem ki egy a vaságyat meg a paplanokat, és három napig ott laktam. Ez kicsit azonosulás volt a természettel.

– A Godot Kortárs Művészeti Intézetben hatalmas sikere van a Műveljük kertjeinket! című kiállításának, amit eddig már több mint tízezer néztek meg. A kritikák is egyértelműen pozitívok. Van, aki azt emeli ki: a vidéken alkotó ember esztétikai, szociális és erkölcsi viszonyulását áb-

rázolja. Egy másik vélemény szerint naivitás és ősi bölcsesség kerülnek itt egymás mellé. A tárlat egyfajta szociális lenyomata Mezőszemerének, de a művész belülről látja az ottani helyzetet, nem kívülről.

– Szentendrén éltem több mint húsz évig, nem hagytam fel a vidékábrázolással, de az a muníció, amit onnan hoztam, elfogyott a tarisznyámból. Amikor visszakerültem ide 1998-ban, a megközelítésmódom megváltozott a falu irányába, amelynek újra a lakosa lettem. Ez egy másfajta státusz, mint a külső megfigyelőé. Kint is vagyok, bent is vagyok. 1998-ig a fél világot bejártam már, sok mindent tapasztaltam, emberként és művészként is. A visszaköltözésem új helyzetet teremtett, abban a tekintetben is, hogy mit fogok és hogyan fogom ábrázolni a vidéket, illetve magát ezt a falut. Arra, hogy miért alakult ez így, hogy csak Mezőszemerét és az itt

élő embereket ábrázolom, nem tudok konkrét magyarázatot adni. Talán csak annyi: a számomra magától értetődő élményből kell alkotni. A legfontosabb a megélés tapasztalata, hogy ne a magazinkból, a médiából összeszedett információkat dolgozzam fel. A művészet akkor igazi, ha élményből fakad. A téma az utcán hever, felemelem, arra csodálkozom folyton rá, ami körülvesz engem. A falu ábrázolása adottság a számomra. A visszaköltözésem óta fontos változás, hogy az emberábrázolás újra nagyobb szerepet játszik a festészetemben. Nincs semmiféle kritikai szempontom, amikor ábrázolok. Amit látok, ahhoz megpróbálom hozzáadni a saját gondolataimat, amelyek abszolút nem politikaiak, nem is kritikusok, hanem művészeti szempontú megközelítések. A kiállításon látható például egy kép, *A szomszéd férfi*. Valóságos, létező személy a modellje, innen a harmadik házban lakik. Egyedül él, néha meglátogatom. Nem sokat beszélgetünk, de az is elég ahhoz, hogy letapo-

gassam a szememmel, mi a lényeges az emberből és a környezetéből: megfestettem egy nyitott ablakot, amin beárad a fény, a férfi a kanapéján merengve fordul a fény felé, egy bárányt, ami benéz hozzá a konyhából, és ráadásul becsempésztem egy Bukta Imre-képet a falra. A biblikus metaforákkal próbáltam megemelni a festményt.

– Említette az imént, hogy a fél világot bejárta, mielőtt 1998-ban visszaköltözött volna a szülőfalujába. Hozzáteszem, nemzetközi hírű festőként. Egészen más világban élt, mint amilyenben az itteniek élnek. Hogy fogadták Önt?

– Vegyes érzésekkel. Elterjedt az a pletyka is, biztos, hogy valamit elkövetett az Imre, mert nem létezik, hogy valaki Szentendréről visszaköltözzön ide, egy ilyen faluba. Mondták ezt a saját falujukról! Ez furá volt, de voltak nyitott szívű emberek is, akik befogadtak. Összességében elmondhatom, hogy nem okozott ez semmi problémát. Úgy tekintek magamra, mint a szemereirek egyikére.

– Tamási Áron írja: azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne. Erről eszembe jut az Önről és Mezőszemeréről szóló Másik Magyarország című dokumentumfilm. Elhangzik egy kérdés: hogy érzi magát itt, ebben a tragikus helyzetben? Az Ön válasza: hogy lenne tragikus a helyzet, hiszen itt élek, ebben élek. Ezek szerint Mezőszemere az a hely, ahol otthon érzi magát, ahová hazatalált?

– Amiről most maga beszél, az két szempontból fontos: az egyik, hogy a helyet, ahol az ember él, ne csak hogy elfogadja, hanem szeresse is, szőröstül-bőröstül, úgy, ahogy van. A másik: ha itt élek egy „elszigetelt” kis faluban, akkor lehet-e ebből „világraszóló” művészetet alkotni, teremteni. Lehet-e innen, egy ilyen kis helyről olyan üzeneteket küldeni, amelyek sokakat meg tudnak érinteni, amelyeket szerte a világban megértenek, átérznek. Van ebben némi kockázat, de érzem magamban az erőt. Ha nem adom fel a kortárs képzőművészeti médiumokat, akkor meg lehet valósítani. Az ábrázolásmódom, maga a vizualitás legyen friss, és belőlem fakadjon. Éppen ezért nagyon szeretem használni a kortárs technikákat, így a Godot-ban rendezett tárlaton is vannak videóművek és más digitális technikák. Nemcsak festményen, hanem másog is ábrázolom a valóságot. Érdekes, hogy Mezőszemeréről is többen megnézték a kiállítást, és megérintette őket az installációs mű

is – amivel még soha nem találkoztak –, mert róluk szól. Úgy érzem, a kiállításom kicsit mindenkit megszólít, függetlenül attól, hogy a látogató műkritikus, szakmabeli kolléga-e, vagy egy szemerei asszony. Fontos számomra, hogy ne csak a saját szubkultúrámon belüli világ nézze, értse és értelmezze a munkáimat, hanem egy szélesebb látogatói réteget célozzak meg. Ahogy egyik kollégám mondta, fontos demokratisálni, fontos kiszélesíteni a közönséget. Arra természetesen vigyázni kell, hogy eközben az elért színvonalból jöttányit se engedjünk!

– Sikerült Mezőszemerén egy kisebb kulturális közösséget létrehozni?

Bukta Imre Faültető című szobra Mezőszemerén

– Igen, sikerült. Kónya Réka, a párom az erdélyi Sepsiszentgyörgyről származik, polgári, értelmiségi családból. Neki romantikus volt kicsit ez a világ, a falusi lét. Vele együtt kezdtünk el közösséget szervezni. Megalapítottunk egy civil egyesületet, újságot szerkesztettünk, amely kifejezetten a falu életét mutatta be. Volt benne múltkutatás, hagyományörzés, információ, pletykarovat. Művésztelepet szerveztünk, kétszáz művész látogatott el ebbe a kis faluba. Nyitottságra törekedtünk, Nyílt tér volt a nevünk, mindig más hívtunk meg, köztük fiatalokat is. Korábban egyetlen köztéri szobra volt a falunak, a település közepén, *Sarlós Boldogasszony*, amit 1906-ban állítottak az Amerikából visszatérő szemereiek. Én pedig készítettem egy fát ültető idős embert ábrázoló millenniumi szobrot. 2001-ben született egy emlékmű az 1848/49-es szabadságharcról, 2016-ban pedig egy 1956-os emlékmű. Egy erdélyi barátom a kérésemre szobrot alkotott Árpád-házi Szent Erzsébet-ről. Szeretnék egy Petőfi-szobrot is készíteni. Tehát ha erre téved egy turista, ezekkel is találkozik, nem csak a romos házakkal.

– Több munkáján is felbukkannak bibliai, keresztény elemek. Az egyik festményén egy kislány látható, mellette töviskorona...

– Ennek története van: évekkel ezelőtt láttam ezt a kislányt szavalni itt a faluban egy ünnepségen, olyan átéléssel, hogy nagyon megérintett. Lefotóztam mobillal, és aztán megfestettem. A töviskoronát azért tettem a képre, mert két világot próbáltam ütköztetni: ez a kislány az ártatlanság korában van, nagy átéléssel szaval egy verset, miközben vár rá egy olyan világ, amivel még nem találkozott, de elkerülhetetlen, hogy előbb-utóbb találkozzon vele.

– Hívó embernek tartja magát, vagy inkább keresőnek, mint ahogyan talán mi mindannyian azok vagyunk?

– Nem járok rendszeresen templomba, de hívó vagyok. Ezért sem volt véletlen, hogy Kovács Levente, a XX-XXI. századi keresztény képzőművészeti alkotások gyűjtőjeként felkért, hogy készítsek képeket a gyűjteményébe. Hét olyan képet festettem, amelyek Jézus cselekedeteiről és példabeszédeiről szólnak. Ha nem ismerném és nem érezném magaménak ezeket a történeteket, nehezzé vált volna az alkotás. Az elkészült képeim közül az *Eltévedt juh*, a *Fügefá kiszáritása* és a *Gonosz szőlőművelők* benne vannak az *Evangelium 21 – Kortárs képzőművészeti gyűjtemény* című albumban, amit Novák Katalin köztársasági elnök Ferenc pápának

adományozott más ajándékok mellett az áprilisi látogatása során. Egyébként még azelőtt, hogy Levente felkért volna, összeszámoltam a Jézus-ábrázolásaimat, húsz fölött van azon műveimnek a száma, melyeken látható Jézus.

– Említette, hogy amikor huszonöt évvel ezelőtt eljött Szentendréről, úgy érezte, kiürült a batyuja. Most mit lát, amikor benéz a batyujába?

– Azt hiszem, nincs tele, mert minden kiállításom megüresedik, viszont egyszerű újra telepakolni. Nagyon lényeges, hogy nyitott szemmel járjak, és sajátos szemszögből nézzem, ami itt történik. Bőven vannak még kiaknázatlan területek ebben a faluban. Amikor tavaly novemberben megnyílt az új, tematikus tárlatom a Godot-ban, felvetődött bennem a kérdés: hogyan tovább. De aztán telt-múlt az idő, januárban már elkezdtem festeni, és újfent érdekes témák kerültek elő. Vannak konkrét terveim. Júliusban lesz egy új kiállításom Vöröstón, oda új videó-munkákkal készülök, a régi világot – szekerek, istállóba bekötött tehének, lovak – szeretném megidézni a modern technikával.

Kuzmányi István–Bodnár Dániel
Fotós: Merényi Zita

Zsoltár a kézben

Három új, bibliai ihletettségű lemezeről

Sokat gondolkodom mostanság arról, kézbe adhatóak-e még ezredéves súlyú, veretes szövegeink, melyekből őseink hite táplálkozott. Nem változott-e meg a kor olyan radikálisan, hogy felki-

náló és befogadó kölcsönös értetlenségben megy el egymás mellett? A kérdésre szerencsére születnek még izgalmas válaszlehetőségek: a közelmúltban három olyan zenealbum is megjelent, mely korszerű köntösbe próbálja öltöztetni hitünk foglalatát.

A református háttérű, erdélyi Ében együttes idén áprilisban hozta ki debütáló lemezét *Lélekképek* címmel, s már első hallgatáskor feltűnő a tagok zenei felkészültsége. A csapat magabiztosan mozog a jazz különféle irányzataiban, de bossa novát, ragtime-ot és funky-s ízekeket is hallhatunk az összesen tizenegy dalt tartalmazó korongon. A valódi kérdés inkább az, illik-e ez a zenei univer-

zum a *Zsoltárok könyvének* súlyos, gyakran drámai sűrűségű soraihoz. Bár néhány stílusválasztás bizony vitatható (*Várom az Urat, Az Úr az én pásztorom*), a zenekar bebizonyítja, lehet még további mélységeket adni a zsoltáros imádságokhoz. Feltűnő ugyanakkor, hogy a zenekar leginkább akkor van elemében, amikor kortárs magyar költők verseit veszi elő: Túrmezei Erzsébet, Reményik Sándor és Pilinszky János egy-egy költeményének megzenésítése rendre túlnövi a hagyományos dalformát, s az itt megnyilvánuló zenei ábrázolóerő egészen ígéretes lehetőségeket tartogat a csapat fejlődési pályáján.

Szűkebb zenei amplitúdóval, ám hasonló tudatossággal formálja meg muzsikáját a Veron & András nevű alkalmi formáció, amely jazz- és népzenei irányból közelített Lackfi János költő

zsolnáraparafázisaihoz. A *Dicséret* címmel még tavaly év végén megjelent album mindvégig világos koncepció mentén, szelíd zenei alátámasztással röpteti meg az ősi erejű, ugyanakkor korszerűvé átfogalmazott imádságokat. Sehol egy magamutogató szülő vagy öncélú hangszeres betét, s ez így van jól. A kiegyensúlyozott, bensősé-

imádságot elmondja velem... címmel megjelent albumán, hogy azon csak álmélni lehet. Már a hat évvel ezelőtti, *Föl is föltekint* című korong is jelezte a változást: a magyar népi imádságokkal örök szövetséget kötő szerző túllépett az őt ihlető zenei műfajok határain. A legújabb szerzeményekben népi ihletettség, örvénylő rock,

címadó tétel és a *Jézus az asztalnál eszik*, a lemezt pedig egy népi regölés-töredék pompás megjelenítése fogja finom keretbe (*Csodafüű szarvas, Alusztok-é boldogok*).

Sokat gondolkodom mostanság arról, kézbe adhatóak-e még ezredéves súlyú, veretes szövegeink, melyekből őseink hite táplálkozott. Nem változott-e meg a kor olyan radikálisan, hogy felkínáló és befogadó kölcsönös értetlenségben megy el egymás mellett? Ha hitehagyott korunkban van esélye még a valódi megtérésnek, akkor mindehhez kiváló eszköz az ímént tárgyalt három album: úgy adják kezünkbe hitünk foglatát, hogy annak korszerű elevevényétől hívó és kereső egyaránt felüülhet.

(Ében: *Lélekképek*, szerzői kiadás, 47 perc, 2023; Veron & András: *Dicséret*, Gryllus Kiadó, 32 perc, 2022; Máriáss Péter: *Ki ez imádságot elmondja velem...*, szerzői kiadás, 37 perc, 2022)

Paksa Balázs

ges kamarazene okosan teremti meg az Istenre figyelés közegét, s ki-kiragogy belőle egy közismert népi dallam (*Magasztallak minden felett, Szárnyad alá*), egy-egy velős megfogalmazás (*Olyan, mint a Sion hegye, Az élet könyve*) vagy egy izgalmas hangszerkíséret-megoldás (*Édes az Úr szava, Mikor az Úr hazahozott*).

Több évtizedes zenei szolgálattal a háta mögött már rég nincs mit bizonyítania, Máriáss Péter és zenekara azonban olyan frissességgel szólal meg legújabb, *Ki ez*

katartikus líra, jazzes lazaság és szilaj energiák fornak össze biztonságban, olyan egységes univerzumot alkotva, mely szemernyi kétség nélkül emeli tovább a századok távolából hozzánk szóló, gyakran archaikus, mégis eszméletően eleven szövegeket. Igazi rockos húzóerővel dörren meg a *Teremtés*, imára kulcsolja a kezünket a *Tengerjárók csillaga*, elámít a *Folyik, folyik sebes víz* dramaturgiai tudatossága, feldob a *Mikor Jézus földön járt* jiddis örömenéje, megrendítő letisztultsággal szólal meg a

Lackfi János Nagy kád víz

Uram, vasvilláddal jöj, Hajigáld ki szívemből A trágyát és az almot, Neked van rá hatalmad.

Gyenge vagyok, mint lárva, Keljek ki a világra, Semmi vagyok, kék lepke, Ültess rá a kezedre!

Ha a vérem fellobban, Ölelj, Uram, még jobban, Ha elszorul a torkom, Add mézedet kóstolnom!

Keresztre feszít testem, Igen magasra estem, Bár közénk áll ezer vágy, Bőrömnél közelebb vagy!

Jobban ismersz magamnál, Soha meg nem tagadnál! S ha háromszor tagadlak, Még elmentesz magadnak.

Elmentesz a felhőbe, Múholdakra fellőve. Itt csámpázok a földön, Tápot adsz, égre nőm.

Felhőt fészülsz hajamba, Kalandból hívsz kalandba. Fényesíted a körmöm, Látlak tükrén örökkön.

Körülfogsz, mint nagy kád víz, Minden utam hozzád visz. Éljek, Uram, éretted, Minden percem vércsepped.

„Megáll a csók a levegőben”

Néhány mondat Hervay Gizelláról

„Nézd, a végtelenből megint
eggyel több lett...”
(Csobánka Zsuzsa Emese: *Üvegfigurák*)

A posztmodern szövegirodalom és az ironizáló nyelvi önreflexiók kilencvenes évekbeli térhódítása idején kevesen hitték, hogy a vallomásos(abb), az alanyi(bb) és a lírai(bb) költészet még visszatérhet. Vissza persze nem is tért – inkább új alakot öltött, más szinteken szervezett friss eredményeket. Az új komolyságnak is nevezett fiatal irodalmi fejlemények mindenesetre a kortárs olvasói ízlést is visszatéríthetik csaknem-elfeledett életművekhez. Nagy László, Szécsi Margit vagy Csóri Sándor verskultúrája mellett például Hervay Gizella (1934–1982) életműve iránt is érzékenységet érlelhet a változékony korszellem. Ebben Balázs Imre József 2003-as monográfiája szíves kalauz, Iancu Laura rokon vershangja pedig eligazító ösztönzés lehet.

A női nézőpont illúziótlan tisztasága, az erkölcsi indulat puritán keménysége, az elégikus versnyelvi magatartás eszköztelenedő szépsége csakhamar megnyeri és meggyőzi a befogadót. A „lecsupasztított, helyenként groteszkbe hajló versbeszéd” (Balázs Imre József) kötetcímeikkel is jellemezhető: *Tömondatok* és *Zuhanások* lakják, *Kettészelt madár* és *Száműzött szívárvány* hitelesíti ezt a poétikai kultúrát.

Szabadság és szeretet egymást feltételező minőségek Hervaynál („mindenki igazáért / jöttem és addig élek míg szabadon sze-

rethetek” – *Zsoltár*); a viszonyosságra vágyó, teremtő isteni hajlam („Aki az asztalt kigondolta, / nemcsak enni akart rajta. // Nagyon hontalan lehetett, / egész világnak terített.” – *Aki az asztalt kigondolta...*) a társát kereső ember archetipikus előlege: „gyönyörűt

akartunk párosan járni hazai hóban / beleőszültünk ősz lett a Hargitán már hó van” (*Gyalogmadár*); „Csak az él, aki társra talál.” (*Három hangra*); „Veled vagy nélküled, / végül is megszületik az ének, / hallod vagy nem hallod, / mindenképp hozzád beszélek” (*Veled vagy nélküled*); „Megáll a csók a levegőben: / leszakíthatatlan alma” (*Ikerdió, kamillavirág*).

A beszéd honalapító műveletei egy dacos ittlét etikáját tartalmazzák: „Igenis itthon vagyok. / Teremtek tájat magamnak. Szavakból / természetesen.” (*Úrlap*), „szavam tele csönddel” (*Ítélet*). A búcsúvétel gesztusai („bűntelenül / a távolodó / fa alatt” – *A piszkoszöld paradicsomban*); „Mint aki nem is létezett, / úgy nézünk vissza magunkra” – *Vaságyon*) az elmúlás távlatában élesítik ki alanyi kontúrjait: „Szelíden nézem szívemet / kiháló állataival” (*Emberi hangon*); „Ó, az élet egyetlen közös tulajdonunk. / A halál kinek-kinek magánügye” (*Többes számban*). A fájdalomban a hazatérés jussa bujkál: „egy nap hazamegyünk, / hazavisz mindenkit a fájdalom” (*Nosztalgia*); „Madárhangon kifejezhetőbb a fájdalom, / a fájdalom hangja nem emberi hang, / sohasem az” (*Temetés Tulcsán*). Az alábbi vers a testi létezésről, a földi nyomorúságról azért vallhat különleges érvénnyel, mert zárata kétértelműen marad nyitva. Hiszen a „ha már senki sem érti” a kommunikáció ellehetetlenülésére (a beszélő magányára) éppúgy utalhat, mint a közlés okafogyottságára (a nyomor megszűntére):

A leckét megtanultam

bármilyen nyelven
fel tudom mondani
a nyomort

ha már senki sem érti
meghalhatok

Az „egymással beszélni próbáló szavak” (Hajós Eszter: *Eső esik a tegnap leesett óra*) misztériumát talán csak az egyszerűség kedvéért szoktuk költészetnek nevezni. Hervay Gizella művei óta szövegszerű indokunk is van rá. Lehet, hogy vers az, ami egyszerre tud többet, szebbet, igazabbat az olvasónál – és a szerzőnél? – „Itt vagyunk a mennyben, amiben nem hiszünk.” (*Mennyei felvonulás*)

A költő utolsó éveit magánéleti tragédiák vérezték át, életét saját elhatározása zárta le. De a szavak kiadását nem zárhatja le semmi. Nagy prózaversének nyitányát idézem végül: „Milyen gyönyörű: szólni lehet, és kiszámíthatatlan, hogy mit válaszolnak. És megtörténhetik: társra is találhatunk, csak meg kell tanulnunk az ő egyetlen, soha meg nem ismételt helyét.” (*Levél helyett*)

Halmi Tamás

EGER 91.8 MHz | MISKOLC 95.1 MHz | TOKAJ 101.8 MHz
SÁTORALJAUJHELY 90.6 MHz | GYÖNGYÖS 102.2 MHz
ENCs 95.4 MHz | HATVAN 94.0 MHz | TÖRÖKSZENTMIKLÓS 96.4 MHz

SZENT
István
RÁDIÓ

szentistvanradio.hu

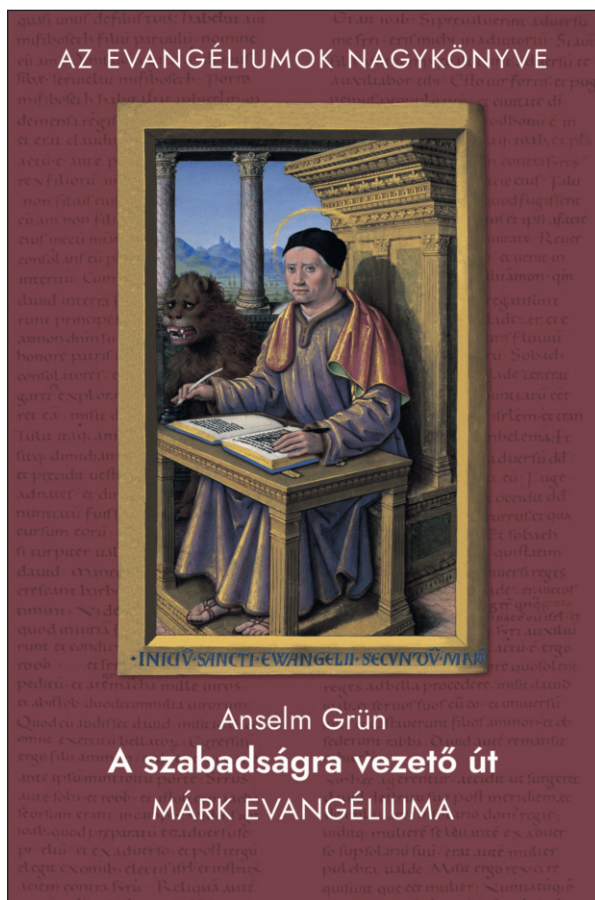
A szabadságra vezető út

Márk evangéliuma

Az Új Ember Kiadványok sorozatban megjelent könyvében a világszerte ismert és népszerű bencés lelki író Márk evangéliumát értelmezi, amely a legkorábbi evangélium, Kr. u. 65 körül keletkezhetett. A legősibb, időben ez van legközelebb a jézusi eseményekhez. Márk életéről és személyéről az Apostolok cselekedeteiből és Péter első leveléből tudunk.

Anselm Grün szerint Márk meg akarja rendíteni olvasóit evangéliumával és Jézus passiójának, halálának, feltámadásának elbeszélésével. Ismerjék fel az olvasók, hogy „Jézusban betört a világba Isten szeretete... ebben a Jézusban az az Isten nyilvánult meg, aki Jézus által ma is megnyilvánul”. Márk meséli el legrészletesebben a gyógyítástörténeteket, de nem azért, hogy bemutassa, Jézus mennyivel nagyobb a korabeli „isteni férfiaknál”, hanem hogy hirdesse: „Ez a Jézus, aki egykoron betegeket gyógyított meg, ma is meg tud gyógyítani téged. Jézus az Atyánál lakozó felmagasztalt Úr, aki isteni teljhatalmával a te sebeidet is be tudja gyógyítani.”

Márk egyfelől úgy mutatja be Jézust, mint Istennek Fiát, aki új tanítást hirdet teljhatalommal, és csodatette-

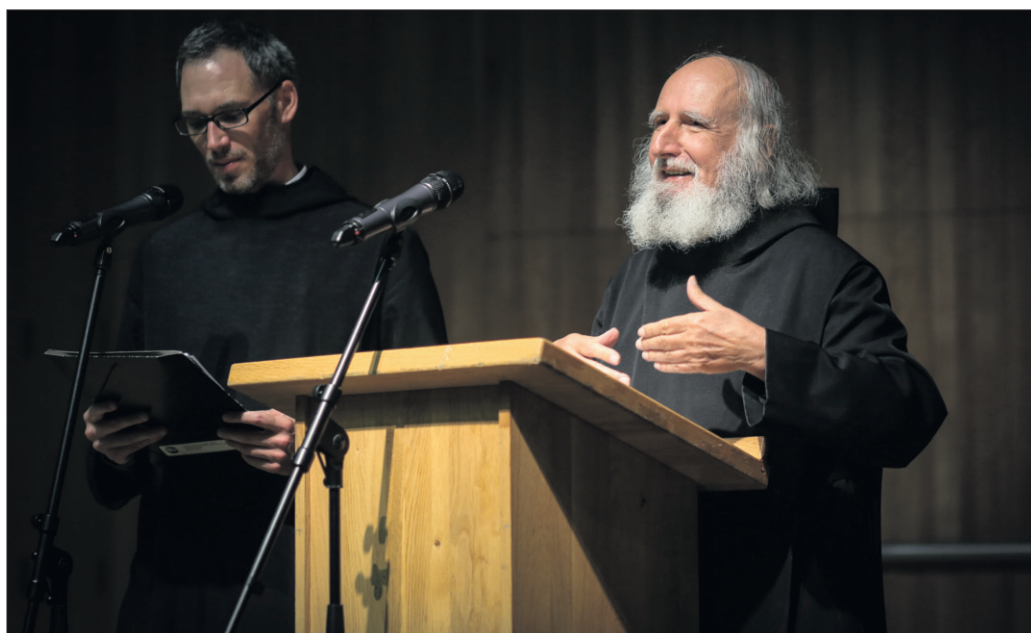

és betegeket gyógyít, másrészt az az erőtlenség, amellyel meghal a kereszten. Éppen a kereszten függő Jézus erőtlenségében válik láthatóvá Istennek a halálán is győzedelmes ereje. Jézus átadatik a démonok hatalmának, de a szeretet erőtlenségével legyőzi a démonokat.”

A bencés szerző részletesen elemzi Márk evangéliumának fejezeteit. A két kenyérszaporítás és az ezeket körülvevő három áthajózós történetet (6,30–44; 8,1–10) boncolgatva megállapítja: ezek Jézus kereszthalálára mutatnak előre. Krisztus „ott adja értünk önmagát, átmenvén a túlpartra, az isteni dicsőség partjára”.

A betszaidai (8,22) és a jerikói vak (10,46) meggyógyítása közötti időszakot vizsgálva Anselm Grün kiemeli: az első vak szemének látását követően indul fel Jézus Jeruzsálembe, s útközben háromszor beszél a rá váró szenvedésről és halálról. Tanítványai azonban mégis vakok maradnak. A másodikként meggyógyított vak „az egyetlen látó emberként követi mestertét annak végső útján”. Jézus hiába igyekszik felnyitni tanítványai szemét a kereszten és a feltámadáson át vezető útnak titkára, illetve saját útjuknak is titkára, amelyen ugyanezek a tapasztalatok várnak rájuk, az ő szemük zárva marad egészen a feltámadásig. A kereszten a pogány százados látja meg Jézusban az Isten Fiát. A két vak meggyógyításának története arra hív minket, hogy Jézussal járt utunkon „értsük meg, ki ez a Jézus. Mert ő egyfelől előttünk jár és beavat minket az Élet titkába, másfelől meg is fog halni miértünk – legyőzve halálában a sötétség hatalmát –, hogy aztán Feltámadottként kísérjen minket életutunkon.”

Anselm Grün szerint a márki szenvedéstörténet (14–15) a tanítványok erőtlenségének is a csúcsa. A drága nárduszolajjal való megkenést néhány tanítvány pazarlásnak minősítette. Az utolsó vacsorán az is kiderül, hogy egyikük elárulja Jézust. A Getszemáni-kertben pedig elalszik mind a három tanítvány, hiába kéri tőlük Jézus háromszor is, hogy virrasszanak, míg ő imádkozik, mindig alva találja őket. A könyv írója leszögezi: a tanít-

Anselm Grün Pannonhalmán, 2018-ban

ket hajt végre. A passióban viszont erőtlen, tehetetlen emberként jelenik meg a bűnösök kezére adott Jézus. Márknál ez a kettő ösz-

ványok elalvása Márknál azon keresztények képe, „akik gyakran csak önmagukkal és saját fáradságukkal tudnak foglalkozni, ahelyett hogy virrasztanának, és felismernék, hogy tulajdonképpen

mi is a lényeg”. A Getszemáni-kertben azonban nemcsak a tanítványok elalvása a fontos, hanem Jézus megkísértése is, ő ugyanis fél, meg van ijedve. A mennyei Atyához menekül félelmében, de a tanítványok még imádkozásában is magára hagyják, „magányosan kell végigjárnia az erőtlenség útját, hogy a szeretet erőtlenségében győzze le a gonosz hatalmát”. A tanítványok csodjének mélypontja annak a Péternek háromszori tagadása, akinek vezető szerepe volt a tanítványok között. Míg Jézus ellenségei kezébe jutva a mennyei Atyában bízik, addig Péternél a bizalom hiánya mutatkozik meg abban, hogy ellenségei közé keveredve gyáván hozzájuk dörgölőzik.

Anselm Grün ugyanakkor megállapítja: Jézus legyőzi a démonok sötét erőit. Ez látszik fohászok kiáltásán is: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?” (15,34) A halál legmélyebb bugyraiban, mindenki által elhagyva Jézus még mindig ragaszkodik Istenéhez, hozzá fordul. Az idézett 22. zsoltár a szenvedő igaz ember győzelmi éneke. Vagyis Jézus halálát nem az elhagyatottság jellemzi, hanem a mindent jóra fordító Istenbe vetett bizalom. A kereszten meghalók hörgöve, fulladozva haltak meg, Jézus viszont felkiált. Márknál ez a kiáltás Jézus „győzelmi kiáltása a démonok hatalmának végleges megtörése után”.

A Jézus feltámadását követő tanítványi reagálásokat vizsgálva a bencés író rámutat: Márk egy olyan mondattal fejezi be evangéliumát, amely mindig is tanácstalanná tette az ezegétákat. Az asszonyok a sírnál hallott angyali üzenet után nem sietnek örvendezve a tanítványokhoz, hogy elvigyék nekik Jézus feltámadásának híret. A 16,8 szerint: „Azok kimentek és elfutottak a sírtól, mert remegés és rémület fogta el őket, és nem mondtak senkinek semmit, mert féltek.” Anselm Grün szerint abban tudós egyetért, hogy a Mk 16,9–20 későbbi betoldás, ráadásul hiányzik a legrégebbi kéziratokból. Úgy véli: az, hogy Márk nem „happy enddel” fejezi be művét, arra készíti az olvasót, hogy újra meg újra elővegye az evangéliumot, hagyván, hogy „annak olvasása-hallgatása felnyissa szemét a Názáreti Jézus titkára”. Az angyal üzenete tehát nem a tanítványoknak és Péternek szól, hanem az olvasótól kérdezik az angyalok, hogy hisz-e az égi követek hozta örömhírnek. A kötet szerzője figyelemre méltónak tartja azt is, hogy *Márk evangéliumának* elején a teveször bűnbánati ruhát viselő Keresztelő Jánost küldi Isten, hogy készítse elő Jézus útját, a végén pedig „ragyogó, vidám, fehér” ruhában jelenik meg az égi küldönc, és legvégül maga Jézus készíti elő tanítványai számára az utat, ő megy előtük Galileába. „Bárhon élünk is, Jézus készíti elő az utunkat, hogy bizton tudjuk követni őt, megtapasztalván Isten feltétel nélküli szeretetét.”

Anselm Grün úgy látja: *Márk evangéliumát* olvasva jár a legközelebb a történeti Jézushoz, de minél közelebb kerül hozzá, annál karcosabbá válik az alakja. „Újra meg újra arra hív engem ennek a Jézusnak a karcossága, besorolhatatlansága, hogy igenis a magam útját járjam, és ne féljek a rám váró konfliktusoktól vagy az énképemet esetleg leromboló kudarcotól. Hihetetlen mély bizal-

mat ültet belém ez a kereszten meghaló és egyáltalán nem harmonikus Jézus. Bizalmat abban, hogy utam Isten dicsőségében fog végződni, bárhogyan ítéljenek is meg engem vagy vélekedjenek utamról ilyen-olyan emberek.” A könyvet Németh Attila fordította.

Anselm Grün: *A szabadságra vezető út – Márk evangéliuma; Új Ember Kiadványok – Magyar Kurír*, 2023. Megvásárolható az Új Ember könyvesboltban (Budapest, V. kerület, Ferenciek tere 7–8. Nyitvatartás: hétfőtől péntekig: 9–18 óráig), vagy megrendelhető az Új Ember online könyvárúházaán keresztül.

Bodnár D.
Fotó: Merényi Zita

európaRÁDIÓ

A református értékadó

94,4 Mhz 102,1 Mhz 90,4 Mhz 100,5 Mhz 100,0 Mhz

Debrecen Mezőkövesd Miskolc Nyíregyháza Sátoraljaújhely

europaradio.hu

AZ *Új Ember* KÖNYVESBOLT AJÁNLATA FERENC PÁPA MAGYARORSZÁGI APOSTOLI LÁTOGATÁSÁRA

FERENC PÁPA A REMÉNY TANÚI ÉS MAGVETŐI LEGYÜNK!

Katekézisek a keresztény reményről
2016. december 7. – 2017. október 25.

„A mi reményünk egy személy, mégpedig az Úr Jézus, akinek élő jelenlétét felismerjük magunkban és testvéreinkben, hiszen Krisztus feltámadt.” (2017. április 5.)

„Menjünk el Krisztus sírjához, lássuk az elmozdított kősziklát, és gondoljunk arra, hogy Isten egy nem remélt jövőt készít nekem és mindannyiunknak! Menjünk el saját sírunkhoz – mindnyájunknak van egy kis sírja belül –, és lássuk meg, hogy Isten képes itt is feltámadást adni! Itt boldogság van, öröm és élet van, ahol mindenki csak azt hitte, hogy szomorúság, vereség és sötétség uralkodik. Isten a legkopárabb kövek közül hajtatja ki legszebb virágait!” (2017. április 19.)

„A jövőt még nem ismerjük, de tudjuk, hogy az élet legnagyobb kegyelme Jézus Krisztus: ő Isten ölelése, aki utunk végén vár ránk, de aki már most kísér és vigasztal bennünket utunkon.” (2017. augusztus 23.)

„Ha egységben maradunk Jézussal, a nehéz pillanatok hidege nem bénít meg bennünket; és ha az egész világ a remény ellen prédikálna, ha azt mondaná, hogy a jövő csak sötét felleget hoz, a keresztény tudja, hogy abban a jövőben ott van az Úr visszatérése.” (2017. október 11.)

A könyv megvásárolható az Új Ember könyvesboltban
(1053 Budapest, Ferenciek tere 7–8.),
valamint webáruházunkban: bolt.ujember.hu